

Beden, Giysi ve Çevre Temizliği

1 Eylül 2020

İslâm ve temizlik

İslam dini, bireysel ve toplumsal hayatın huzur ve güven içinde olması için, dini ve ahlakî kuralların yanında temizliğe de önem vermiştir.

İslam'da temizlik hem gaye hem de bir vasıttır.

İmandan sonra ki en birincil olan ibadetimiz namazdan önce yapılanlara baktığımızda bu dinin temizliğe ne kadar önem verdiğini görmekteyiz.

Namaz bir ruh temizliğidir. Ama namazdan önce beden, elbise ve çevre temizliğinin de yapılması gerektiğini görüyoruz.

Bu ilke ilmihal kitaplarında hadesten ve necastten taharet olarak adlandırılmaktadır. Yani abdest almak suretiyle hükmî temizliğin yanında, vücudunda veya namaz kılacağı yerde bir kirlilik varsa onun izale edilmesi gerektiğini bize salık vermektedir. İlk inen ayetlere de baktığımız zaman bunu açıkça müşahede etmekteyiz.

Peygamberimiz (sas)'e ilk vahiy Hira Dağı'nda bir mağarada gelmişti. Tefsir kaynaklarımızda detaylı bir şekilde anlatılan olay özet olarak şöyle cereyan etmiştir:

Hiz. Peygamber (sas) Hira mağarasında bulunduğu sırada Cebrail (as) gelerek: "Oku." dedi. Peygamberimiz (sas): "Ben okuma bilmem." diye cevap verdi. Bunun üzerine Melek onu alıp takati kesilinceye kadar sıktı, sonra bırakıp, yine: "Oku." dedi. Peygamberimiz (sas): "Okuma bilmem." dedi. Bunun üzerine yine melek kendisini alıp sıktı. Sonra: "Oku." dedi. Peygamberimiz (sas) aynı cevabı verdi: "Ben okuma bilmem." dedi. Melek üçüncü defa Peygamberimiz (sas)'i sıkıp bıraktıktan sonra şu ayetleri okudu:

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ: خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ: اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ: الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ: عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

"Her şeyi yaratan Rabbinin adıyla oku. O insanı bir aşılanmış yumurtadan yarattı. Oku, insana bilmediklerini belleten, kalemle (yazmayı) öğreten Rabbin, büyük kerem sahibidir." (Alak, 1/5)

Peygamberimiz (sas) ilk defa kendisine inen bu ayetleri öğrendikten sonra korkudan yüreği titreyerek eşi Hiz. Hatice (ra)'nın yanına geldi. Bundan sonra bir süre vahiy kesildi.

Peygamberimiz (sas), vahyin kesilmesinden söz ederken şöyle buyurdu:

“Bir gün giderken birdenbire gökyüzünden bir ses işittim. Başımı kaldırdım. Birde gördüm ki, Hira’da bana gelen melek yerle gök arasında kürsü üzerinde oturmuştu. Çok korktum, evime döndüm ve: “Beni örtünüz, beni örtünüz” dedim. Beni örttüler. Bunun üzerine Allah Teâlâ:

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ رَبَّكَ كَبِيرُ وَثِيَابِكَ فَطَهِّرْ

“Ey bürünüp sarınan, kalk ve insanları uyar. Sadece Rabbini yücelt, elbiseni temizle, pislikten sakın.” ayetlerini nazil buyurdu.” (Müddessir, 1/5)

Görülüyor ki, Peygamberimiz (sas)’e ilk inen ayetlerde temizlikten söz ediliyor, “elbiseni temizle, pislikten sakın.” buyruluyor. Bu, İslâm’da temizliğin ne kadar önemli olduğunu, hiçbir vakit ihmal edilemeyeceğini göstermektedir. Zaten Efendimiz (sas):

الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ

“Temizlik, imanın yarısıdır” (Müslim, Vudû’, 223) buyurur.

Yine Allah Rasulu (sas):

إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ يُحِبُّ الطَّيِّبَ، تَطِيفُ يُحِبُّ النَّظَافَةَ، كَرِيمٌ يُحِبُّ الْكَرَمَ، جَوَادٌ يُحِبُّ الْجُودَ، فَتَطِفُوا - أَرَاهُ قَالَ - أَفْنَيْتَكُمْ وَلَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ

“Allah güzeldir, güzel olan şeyleri sever; temizdir, temiz olan şeyleri sever; ikram sahibidir; ikram edenleri sever; cömerttir, cömert olanları sever. Siz de evleriniz gibi -zannederseniz avlularınızı dedi- temiz tutunuz. Yahudilere benzemeyiniz.” (Timizi, 2799)

Beden Temizliği

Temizlik deyince ilk aklımıza gelen şey beden/vücut temizliğidir. Son zamanlarda yaşadığımız olumsuzluklar beden temizliğinin ne kadar önem arzettiğini tüm dünyaya fiili olarak öğretmiştir.

Evet, dünyayı kasıp kavuran, Yüz binlerce insanın ölmesine sebep olan corona virüsün yayılmasındaki en büyük etken beden temizliğinin ihmal edilmesidir. Sağlıklı yaşayabilmemiz için beden temizliğine özen göstermemiz gerekmektedir.

Müslümanın gerektiği zaman günlük ve haftalık beden temizliği yapması gerekir.

Sevgili Peygamberimiz bu temizliğe çok önem vermiştir.

فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ

“Orada (Kuba’da) temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da tertemiz onları sever.” (Tevbe, 9/108). Bu ayet inince Peygamberimiz,

يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ! إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَتَنَى عَلَيْكُمْ فِي الطُّهُورِ فَمَا طُهُرُوكُمْ؟ قَالُوا نَتَوَضَّأُ لِلصَّلَاةِ وَنَغْتَسِلُ مِنَ الْجَنَابَةِ وَتَسْتَنْجِي بِالْمَاءِ

“Ey Ensar topluluğu! Allah sizi temizlik konusunda övüyor. Övgüye layık olan bu temizliğiniz nedir diye sordu. Onlar da “Biz namaz için abdest alırız, cünüplükten guslederiz, su ile istinca ederiz yani büyük ve küçük abdesti bozduğumuzda o mahalli güzelce temizleriz” (İbni Mace, Taharet, 28) cevabını vermişlerdir.

Günde beş vakit kılınan namaz için alınan abdestler el, yüz, ayak ve cildin temizliğinde önemli bir görevi yerine getirmektedir.

Temizliği gerektiren bir husus da vücutta kötü kokuların giderilmesidir. Özellikle camiye gelirken diğer insanlara eza verecek şeklide kötü kokuyla dışarıya çıkmak hem yasaklanmış hem de kul hakkını ihlal eden bir husustur. Efendimiz bu konuda biz müminleri şöyle uyarmaktadır:

“Kim sarımsak veya soğan yemiştir, bizden ve mescidimizden ayrılınsın!” (Buhari Ezan, 160)

Günlük yaşamda en fazla kirlenen organların başında ellerimiz gelmektedir. Kirli yüzeylere sürülen ve dokunan eller yıkanmazsa birer mikrop barınağı haline gelir. Bu nedenle ellerin, içi, dışı ve parmak araları düzenli olarak sabun ile yıkanmalı, durulanmalı, başkası tarafından kullanılmamış havlu, kâğıt havlu ya da kâğıt mendille kurulanmalıdır. Bugünlerde yaşadığımız tecrübe bize bunu öğretmiştir.

Ortak kullanım alanları ve ortak kullanılan nesneler daha fazla mikrop barındırmakta ve hastalığa sebep olan bu mikroplar hastalıkların yayılmasına sebep olmaktadır. Gündemimizi meşgul eden corona virüsünün yayılmasındaki en büyük etken, bilim insanlarının açıkladığına göre, ortak kullanım alanlarındaki mikroplardır.

Ellerimizi, özellikle yemeklerden önce ve sonra, yemek hazırlamadan önce ve sonra, diş, ağız, yüz, göz temizliği yapmadan önce, tuvalet gereksiniminin giderilmesinden önce ve sonra, kirli ve tozlu bir işi tamamladıktan sonra, dışarıdan eve ve işe geldikten sonra, hasta olan bir yakınımızı ziyaretten sonra yıkamaya özen gösterilmelidir.

Efendimiz bir hadiste

“Evinin hayrını, bereketini çoğaltmak isteyen, yemekten önce ve sonra, elini ve ağzını yıkasın” (Ebu Dâvud, Et'ime, 12.) buyurmuştur.

El ve ayak tırnakları periyodik olarak kesilmelidir. Bu konuda da:

“Tırnaklarınızı kesip gömün! Ağızındaki yemek kırıntılarını temizleyin ve misvak kullanın! Yanıma, dişleri sarı, ağzı kokar vaziyette gelmeyin!” (Taberani) hadisi bizi yönlendirmektedir.

Genel olarak beden uzuvlarımızın temizliği ile ilgili olarak peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

مِنَ الْفِطْرِ الْمَضْمَضَةِ وَالِاسْتِنْشَاقِ وَالسَّوَاكِ وَقَصِّ الشَّارِبِ وَتَقْلِيمِ الْأَظْفَارِ وَتَنْتُفِ الْإِبْطِ وَالِاسْتِحْدَادِ وَعَسَلِ الْبَرَاجِمِ
وَالِإِنْتِصَاحِ وَالِإِخْتِئَانِ

“Mazmaza ve istinşak yani ağzı ve burnu bol su ile yıkamak, dişleri temizlemek, bıyıkları kısaltmak, tırnakları kesmek, koltuk altlarını temizlemek (ve etek tıraşı olmak), saç tıraşı olmak, parmak aralarını yıkamak, kirlenen giysileri yıkamak ve çocukları sünnet ettirmek fıtratın gereğidir.” (İbni Mace, Taharet, 8.)

Efendimiz (sas)’ın bizlere öğrettiği ve fiili olarak da bizlere öğrettiği temizlik şekillerini günümüz bilim insanları farklı ifadelerle beyan etmektedir. Bu da bize göstermektedir ki İslam temizlik dinidir. İslam temizlenenlerin dinidir.

Çevre temizliği

Müslüman bedenini, uzuvlarını ve giysilerini temiz tuttuğu gibi ev ve iş yerini, mabet, hastane ve okul gibi ortak kullanılan yerleri de temiz tutar ve temizler. Yüce Allah mabetlerin temizlenmesi ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

وَعَهْدَنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهَرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ

“İbrahim ve İsmail’e şöyle emretmiştik: “Tavaf edenler, kendini ibadete verenler, rukû ve secde edenler için evimi (Kâbe’yi) tertemiz tutun.” (Bakara, 2/125.)

Özellikle camilere kirli çorap ve çıplak ayaklarla gedilmemelidir. Çünkü kirli çoraplar ve çıplak ayaklarla halılar kirletilir veya bazı hastalıkların bulaşmasına sebep olur.

Cadde, sokak ve parkların, orman ve piknik alanlarının, deniz, göl, baraj ve ırmakların temizliği, her türlü pislik, atık ve çöplerden korunması, hava kirliliğinin önlenmesi de toplumda yaşayan insanların bir sorumluluğudur.

Çevre Allah’ın bize bir lütfu, ihsanı ve emanetidir. Çevreyi kirletmek nimete nankörlük ve emanete kötülük etmektir. Çevreyi maalesef en çok biz insanlar kirletiyoruz; piknik alanlarını atıklar, cadde, sokak ve parklar sigara izmariti, çekirdek kabuğu, atık kâğıt ve çöplerle, deniz, göl ve ırmaklar atık ve kirli sularla, bacalardan ve motorlu taşıtların egzozlarından çıkan duman ve gazlarla havayı biz kirletiyoruz.

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ

"İnsanların kendi işledikleri (hatalar ve kötülükler) sebebiyle karada ve denizde fesat ortaya çıkmıştır." Ayeti kerimesiyle bu konuya atıf yapılmaktadır. (Rum, 30/41.)

Dinimiz, çevrenin temiz tutulmasını, insanlara zarar verecek şekilde bırakılmamasını ve kirletilmemesini istemektedir. Bu konuda şu hadisi şerife kulak verelim.

الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَىٰ عَنِ الطَّرِيقِ

“İman altmış küsur bölümdür. Bunların en faziletlisi ‘lâ ilahe illallah’ (Allahtan başka ilah yoktur) demektir. En alt mertebesi ise yollardan insanlara eziyet veren şeyleri kaldırmaktır.” (Müslim, iman, 58.)

Yine Peygamberimiz bir gün ashabına her sağlıklı gün için her uzuv için sadaka verilmesi gerektiğini belirtir. Ebu Zer, her gün için sadaka verecek imkânlarının olmadığını söyler. Bunun üzerine Peygamberimiz (a.s.) Ebu Zere’e

وَتَعْرِضُ الشُّوْكَةَ عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ وَالْعَظْمَ وَالْحَجَرَ

“İnsanların yolundan diken, taş ve kemik (gibi zarar veren şeyleri) kaldırman sadakadır” buyurur. (Ahmed, V. 168–169, 154.)

Peygamberimiz (a.s.) çevre ve onun korunması ile yakından ilgilenmiş, bu konuda ashabını çevrenin temiz tutulması ve korunmasına teşvik etmiştir.

عُرِضَتْ عَلَى أَعْمَالِ أُمَّتِي حَسَنُهَا وَسَيِّئُهَا فَوَجَدْتُ فِي مَحَاسِنِ أَعْمَالِهَا الْأَذَى يُمَاطُ عَنِ الطَّرِيقِ وَوَجَدْتُ فِي مَسَاوِي أَعْمَالِهَا النَّخَاعَةَ تَكُونُ فِي الْمَسْجِدِ لَا تُدْفَنُ

“Ümmetimin iyi ve kötü bü-tün amelleri bana arz edilip gösterildi. İyi amelleri a-ra-sında, yoldan atılmış olan “eza”yı gördüm. Kötü amelleri arasında ise yere gömülmemiş tükürük de var-ıdı” (Müslim, Mesâcid, 57, I, 390; Müslim, Zekât, 56, I, 699) anlamındaki hadisinde Peygamberimiz, çevre temizliği ya da çevrenin kirletilmesi konusunda en ufak bir ayrıntının bile iyilik ya da kötülük olarak hesap gününde karşımıza çıkacağına vurgu yapmıştır.

Bu şuurla sokakta ufak bir çöp atığı gördüğü zaman üzülen, gücü nispetinde onları temizlemeye çalışan, insanlara eziyet verici şeyleri gidermeye çalışan insanlar, inananlar İslam’a uygun ve iman gereği bir davranış ortaya koymuş olur.

Denizler ve göller akarsular nehirler yeşil alanlar da özenle korumamız gereken tabiat güzellikleridir.

Peygamberimiz (a.s.)

لَا يُبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ

“Bizzat suya idrar yapmayın.” (Tirmizi, Taharet, 51.)

اِنْفُوا اللَّعَاتَيْنِ قَالُوا وَمَا اللَّعَاتَانِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الَّذِي يَتَخَلَّى فِي طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ فِي ظِلِّهِمْ

“Lânet edilen iki şeyden sakının!” buyurdular. Ashap, “Lanet edilen iki şey ne-dir?” diye sordular. Hz. Peygamber de, “İnsanların yolu ve gölgelendikleri yeri helâ olarak kullanmaktır” (Müslim, Tahare, 68, I, 226.) anlamındaki hadis-i şeriflerinde çevre temizliğinin gerekliliğine işaret etmektedir.

Günümüzde, insanların dinlenme ve piknik yeri olarak kullandıkları yeşil alan, ormanlık, ağaçlık veya park yerlerine, yiyecek ve piknik atıklarını bıraktıklarını ve bazı yerleri de tuvalet gibi kullanarak kirlittiklerini görünce; Hz. Peygamber'in asırlar önce yaptığı bu uyarının ne kadar önemli olduğunu görmekteyiz.

Yüce Allah, varlıkları biz insanların hizmetine vermiştir. Öyle ise bize hizmet eden caddelerin, sokakların, parkların, ormanların, akarsuların, göllerin, denizlerin, doğal çevrenin temiz tutulması ve korunması temel görevimizdir. Saydığımız bu varlıklar olmadan insanın hayatını sürdürmesi mümkün değildir. Bu itibarla bizim için birer nimet olan bu varlıkların kıymetini bilmeli ve onları temiz tutmalı ve korumalıyız.

Yeryüzü ve çevre insanlar için bir adeta yattığı kullandığı dinlendiği bir hanedir. İnsan toplumsal bir varlık olduğuna göre, kendi evini koruduğu gibi, yani çevreyi de kirlletmemesi ve koruması gerekir.

Peygamber Efendimiz doğal hayatın korunmasını, bu çerçevede kuşların yuvalarının bozulmamasını, yumurta veya yavrularının alınmamasını istemiştir. Anneleri gördüğü halde, yuvalarından kuş yavrularını alarak yanına gelen bir kişiye;

صَعْنُ عَنْكَ فَوَضَعْتَهُنَّ، وَأَبَتْ أُمُّهُنَّ إِلَّا لِرُؤْمَهُنَّ

“Onları aldığın yere götürerek annelerinin bıraktığı şekilde (yuvalarına) koy” (Ebu Davud, Cenaiz, 1, III, 469.) buyurmuştur. Çünkü yavruları yuvasından alırken anneleri bunu görüyor ve yuvanın üzerinde dönüyordu. Hz. Peygamberin bu emri üzerine yavruları alan kişi, onları geri götürüp yuvalarına koymuştur.

Dünya hayatının vazgeçilmez nimetlerinden biri de ağaç ve yeşilliktir. Ağaç, kapımıza eşik, soframıza kaşık, bebeğimize beşiktir. Ciğerlerimize oksijen taşıyan, erozyonu önleyerek sel suları ile sürüklenen topraklarımızı koruyan, kökünden, yaprağından, kerestesinden, çiçeğinden, meyvesinden gölgesinden, kokusundan, güzelliğinden yararlandığımız ilahi bir lütuftur.

Peygamberimiz hicretten sonra Medine ve çevresini ağaçlandırmaya ve yeşillendirmeye çalışmış, Medine ve Mekke çevresini haram bölge ilan ederek korumaya almıştır.

الْمَدِينَةُ حَرَمٌ، مِنْ كَذَا إِلَى كَذَا، لَا يُقَطَّعُ شَجَرُهَا، وَلَا يُحْدَثُ فِيهَا حَدٌّ، مَنْ أَحْدَثَ حَدًّا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

“Medine, haremdir. Bu sahanın ağacı kesilmez, burada bidat çıkarılmaz. Kim bu Medine haremi içinde bida't ortaya koyarsa, Allah'ın meleklerin ve bütün insanların laneti o kimse üzerine olsun.” (Buhârî, Fedâilu'l- Medine, 1, II, 220.)

لَا يُعْصَدُ عَصَاهُهَا، وَلَا يُنْفَرُ صَيْدُهَا، وَلَا تَحِلُّ لُقَطَتُهَا إِلَّا لِمُنْشِدٍ، وَلَا يُخْتَلَى خَلَاهَا

“(Mekke’nin) dikenli ağacı kesilmez, av hayvanı ürkütülmez, yitik ilan ediciden başkası tarafından alınıp kaldırılamaz, yeşil otu koparılamaz.” (Buhârî, Lukata, 7, II, 94.)

Haram bölgelerinde, bir bitkiyi yolmak, bir karıncayı öldürmek dinen yasaktır. Yapılan her bir yasak için ceza olarak verilecek belirli sadakalar vardır. Burada, dini bir anlayışla doğanın korunması sağlanmaktadır hemde bu şuur ibadet anlamındadır.

Peygamberimiz Medine yakınlarında “Zureybu’t-Tavil” denilen mevkiye “Kim bura-dan bir ağaç kesecek olursa, onun yerine bir ağaç diksin” (Belazuri, Futûhu’l-Buldan, I, 17.) talimatını verdi. Bunun üzerine herkes buraya ağaç dikti. Kısa süre sonunda burası el-Ga-be diye şöhret bulan bir ormanlık oldu.

Görülüyor ki Peygamberimiz, yeşil alanları korumayı, ağaç dikimini yaygınlaştırmayı İslâmi ve insanî bir görev olarak göstermiş ve bu konuyla ilgili olarak:

إِنْ قَامَتِ السَّاعَةُ وَبِيدَ أَحَدُكُمْ فَسِيلَةً فَإِنْ اسْتَطَاعَ أَنْ لَا يَقُومَ حَتَّى يَغْرِسَهَا فَلْيَفْعَلْ

“Kıyamet kopmaya baş-ladığında, birinizin elinde bir ağaç fidanı bu-lunsa, kıyamet kopmadan onu dikmeye gücü ye-terse, hemen diksin” (Ahmed, III, 191, 184.)

مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَغْرِسُ غَرْسًا، أَوْ يَزْرَعُ زَرْعًا، فَيَأْكُلُ مِنْهُ طَيْرٌ أَوْ إِنْسَانٌ أَوْ بَهِيمَةٌ، إِلَّا كَانَ لَهُ بِهِ صَدَقَةٌ

“Bir Müslüman bir ağaç diker veya bir bitki ekerse, ondan kuş, insan ve-ya hayvan yerse, bu onun için sadaka olur” (Müslim, Musakat, 2, II, 1188.) sözleriyle de peygamberimizi ormanların, yeşil alanların ve çevrenin korunmasını teşvik etmiştir.

Sonuç olarak dinimiz temizliğe büyük önem vermiştir. Dinin direği olan namazın geçerli olabilmesi için de temizliğin ve abdestin şart koşulması, cünüp olan kimsenin boy abdesti alınmasının farz olması, asgari haftada bir defa yıkanmanın, giysilerin ve mabetlerin temizlenmesinin emredilmesi temizliğe verilen önemin göstergesidir.

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

“Şüphesiz Allah tövbe edenleri ve temizlenenleri sever” anlamındaki ayet temizliğe önem verenlerin değerini ifade etmektedir. (Bakara, 2/222.)

Muammer Aksoy / KarasuVaizi

İndir

https://drive.google.com/file/d/1Jo-fOP_vh36x2kpO-zjhsTv3tmc_090b/view?usp=sharing